

KINESISK CON AMORE
DANSKEREN P. F. MOURIERS SINOLOGISKE STUDIER
I DET 18. AARHUNDREDE

AF

KNUD LUNDBÆK

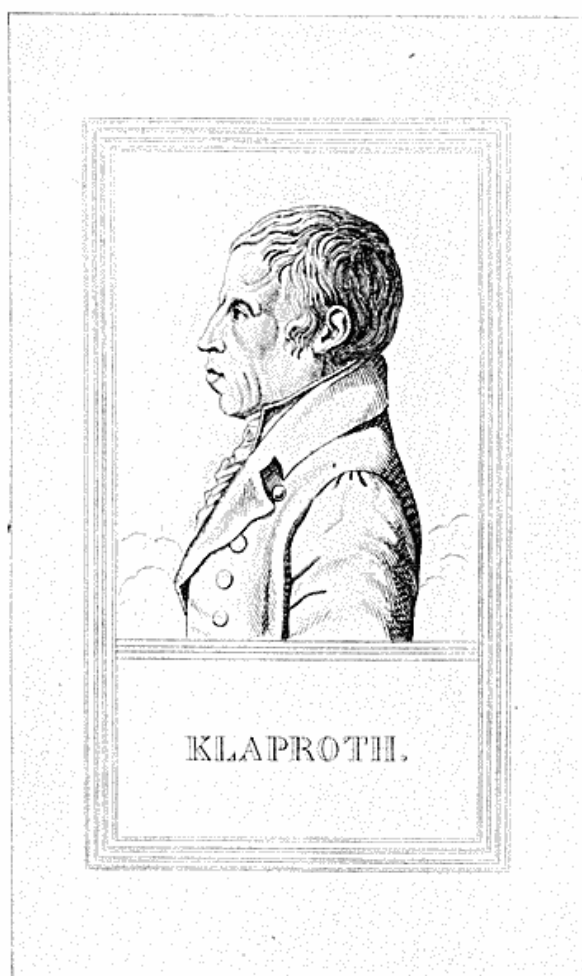
I et festskrift fra 1896 har den franske sinolog Henri Cordier bidraget med en lille afhandling der har titlen „Mourier – Amateur-Sinologue Danois“.¹⁾ I denne afhandling oplyser forfatteren at han engang – han husker ikke mere hvordan – har erhvervet en bog i hvilken der var indbundet forskellige trykte smaasager samt 19 breve, skrevet mellem 1800 og 1804 af en dansker ved navn Peter [Pierre] Poul Ferdinand Mourier til en ung tysk student, den senere berømte orientalist Julius Klaproth.²⁾ Nogle af disse breve aftrykkes og det fremgaar bl. a. heraf at Mourier i

Foroven: P. P. F. Mourier. Kobberstik af Chrétien efter tegning af Fournier, 1797. Naturlig størrelse. Fournier's tegning og kobberpladen findes i familieej. Tilsvarende portræt af Mouriers anden kone, stukket af Andreas Flint, er gengivet i *Fund og Forskning*, IV, 1957, s. 83.

sin ungdom havde været i Kina i det danske „Asiatisk Kompagni“s tjeneste i 15 aar, at han havde forsøgt at lære kinesisk, havde afskrevet to kinesiske ordbøger og anskaffet sig en del kinesiske bøger. Disse bøger skænkede han nu gavmildt den unge tysker. Udover hvad der fremgaar af de aftrykte breve indeholder afhandlingen intet om den danske amatørsinolog. Det var heller ikke Cordiers formaal. Efter hele afhandlingens tilsnit og udvalget af brevene faar man det tydelige indtryk at det vigtigste for ham har været at belyse Klaproths ejendommelige forhold til bøger og manuskripter han laante af andre. Han har andetsteds udførligt og skarpt kommenteret Klaproths karakter i almindelighed og i særdeleshed hans alt for store kærlighed til laante sager, der gjorde det vanskeligt for ham at levere noget tilbage.³⁾ De sidste af de breve han aftrykker viser hvorledes Mourier gentagne gange søger at faa ham til at returnere en haandskreven kinesisk-latinsk ordbog som han har laant ham.

P. P. F. Mouriers liv er skildret i 1837 af hans søn, godsejeren, cand. phil. C. A. D. Mourier i to nekrologer.⁴⁾ Her anføres det bl. a. at faderen har skænket en af ham selv haandskreven kinesisk ordbog til Det kongelige Bibliotek i København. I dets haandskriftsamling findes en ordbog med titlen „Dictionarium Sinico-Hispanicum“, uden afskriver-angivelse.⁵⁾ Teksten er kinesisk og spansk, men med samme haand er der anført nogle faa danske ord. Sammesteds, og lige ved siden af paa hyl- den, findes et „Dictionarium Latino-Sinicum“, skrevet af J. A. Rodriguez, augustiner munk i Kina.⁶⁾ Det var Mouriers lærer i Macao. Bag i denne bog findes nogle tilskrifter med samme haandskrift som i „Dictionarium Sinico-Hispanicum“, deriblandt enkelte ord paa dansk. Rodriguez's ordbog er anført i auktionskatalogen over Mouriers bøger og kobberstik fra 1837.⁷⁾ Her findes ogsaa et haandskrevet „Lexicon fra Chinesisk til Portugisisk“. Det drejer sig formentlig om den kinesisk-spanske ordbog og det er nok den sønnen har tænkt paa, men faderen havde altsaa ikke skænket den til Kgl. Bibl. Derimod havde han, som det senere skal omtales, foræret en trykt kinesisk ordbog væk, og denne var senere havnet paa Kgl. Bibl. Sønnen kan have hørt om dette men forvekslet de to ordbøger da han skrev nekrologerne.

En gennemgang af de ældste akquisitioner i bibliotekets kinesiske samling bragte yderligere et manuskript for dagen: en slags øvelsesbog som har været anvendt ved kinesiske studier.⁷⁾ Der er heller ikke her nogen forfatterangivelse eller andre personlige oplysninger af nogen art, men skriften er den samme som i „Dictionarium Sinico-Hispanicum“, en del af teksten er paa dansk og den er skrevet paa hollandsk papir af ganske samme udseende og delvis med samme vandmærke som det der er an-

Julius Klaproth. Fra *Biographie universelle, ancienne et moderne, supplément*, tome 68, Paris 1841.

vendt i ordbogen. En sammenligning af indholdet af dette manuskript med Mouriers breve til Klaproth viste klart at det drejer sig om Mouriers øvelsesbog.

Det vides ikke hvad der er sket med den anden haandskrevne ordbog som Mourier maaske aldrig fik tilbage fra Klaproth, men der findes et manuskript i British Museum der ser ud til at være en kopi af den.⁸⁾

Cordier nævner ikke at nogle af Mouriers breve til Klaproth har været trykt før, men det har de. Klaproths første orientalistiske publikation, tidsskriftet „*Asiatisches Magazin*“ (1802) indeholder en række „*Briefe*

aus Kopenhagen“ der tydeligvis er skrevet af Mourier.⁹⁾ Maaske var disse breve ikke blandt de 19 i den samling som Cordier erhvervede. – Paa basis af dette materiale, de trykte breve samt utrykte oplysninger fra familien¹⁰⁾, skal der her forsøges en placering af Mourier i den præsinologiske æra i slutningen af det 18. aarhundrede.

Den præsinologiske æra. Sinologi i dette ords moderne betydning, d. v. s. kinesisk filologi, kan siges at være opstaaet i 1815 da den første lærestol i kinesisk sprog og litteratur blev oprettet til Abel Rémusat ved Collège de France. I det 17. og 18. aarhundrede var der mange sinologer i ordets vagere betydning, mennesker der af forskellige grunde interesserede sig for kinesisk kultur og historie og som beskæftigede sig med disse problemer paa basis af et mere eller mindre dybtgaaende kendskab til det kinesiske sprog. Langt den største del af denne „præsinologi“ var jesuiternes værk.

Lige fra pioneren Matteo Riccis dage i slutningen af det 16. aarhundrede havde jesuiterne lagt hovedvægten i deres arbejde paa at vinde gehør i de øverste lag af overklassen ved at demonstrere deres færdigheder i matematik, geografi, astronomi og kanonstøbning. Til den ende lærte de sig – i begyndelsen under meget store vanskeligheder – at læse, tale og tildels ogsaa at skrive kinesisk.

Paa den europæiske skueplads havde de en dobbelt opgave: dels at gøre propaganda for deres missionsvirksomhed i Kina, dels at forsvare sig i den saakaldte ritusstrid. Denne strid der stod paa i over 100 aar, drejede sig tilsyneladende om jesuiternes ret til at se gennem fingre med kinesernes konfucianisme og forfædredyrkelse, men den dækkede i virkeligheden over det uudrydelige modsætningsforhold mellem paa den ene side Jesuiterkompagniet, paa den anden side de gamle munkeordeneres magtorganisationer og den nye institution De Propaganda Fide. Dertil kom nationale aspirationer, først portugisiske, senere ogsaa franske.

Med disse formaal for øje udsendte jesuiterne i aarene fra 1617 til 1773 da kompagniet blev ophævet, ja endog efter suppressionen, en lang række kinabøger der var umaadeligt populære og blev oversat til mange sprog. Den mest berømte er Duhaldes store værk i 4 foliobind fra 1735.¹¹⁾ Det var den Holberg brugte. Disse værker gav et meget sympatisk billede af det store kinesiske kejserrige og dannede grundlaget for det 17. og 18. aarhundredes kinabegejstring i kunst, litteratur og filosofi. De fremhævede naturligvis jesuiternes missionærbedrifter, og de fungerede i ritustriden ved deres skildringer af den konfucianske lære. I 1687 udkom den parisiske udgave af „Confucius Sinarum philosophus“ med over-

sættelser af konfucianske tekster.¹²⁾ Det var et stort og betydningsfuldt sinologisk arbejde, men for jesuiterne gjaldt det naturligvis kun om at demonstrere at konfucianismen var en sædelære, ikke en konkurrerende religion.

Modstanderne, specielt dominikanerne, virkede i begyndelsen mest paa det diplomatiske plan. I det 18. aarhundrede blev deres aktivitet mere aabenbar, og i den sidste del af aarhundredet voksede der en højrosted litteratur frem hvori jesuiternes billede af Kina simpelthen stempledtes som et falskneri. Denne antijesuitiske litteratur fik kraftig støtte fra ikke-gejstlig side, en støtte der var præget af den moderne udvikling af de europæiske handelsinteresser og de tekniske muligheder for en ganske anderledes rigoristisk stillingtagen til Kina-problemet.

Da Mourier kom til Kina i 1770 var man ved at blive træt af moraliserende og kuriøse kineserier i Europa hvor man vilde se jesuiterne hængt og hvor man allerede anede en ny og straalende fremtid for europæiske interesser i Kina.

Præsinologi i Europa. Jesuiternes sproginteresser var betingede af deres politiske og missionerende virksomhed i Kina og af deres oversættelsesvirksomhed i Europa. Iøvrigt er det paafaldende hvor lidt der fra jesuitisk side blev gjort for at udbrede kendskabet til kinesisk sprog i Europa. Alle de populære Kina-bøger indeholdt nok afsnit om sprog og skrift, men de var forment i de vageste almindeligheder. Den spanske dominikaner Francisco Varo skrev en lille kinesisk grammatik, der blev trykt i Kanton i 1703¹³⁾, men som forblev praktisk taget ukendt i Europa. Dominikanerne selv kendte den øjensynlig ikke, for den mangler i listen over hans værker i den meget detaljerede ordensbibliografi^{13a)}. Muligheden for en udvikling af sinologi i strengere forstand i Europa var derfor meget ugunstig. Nogle faa lærde og et par fantaster greb med begærlighed de brokker af kinesisk de kunde finde i jesuiternes publikationer eller faa ud af missionærer paa propagandabesøg i Europa, men det blev ikke til meget.

Den hollandske orientalist Jacob Golius havde skaffet sig en del kinesiske bøger som han ikke kunde læse. Han frydede sig da han fik besøg af Kina-missionæren Martino Martini og fik i 1655 trykt nogle bemærkninger om sammenhængen mellem kinesiske og persiske kalendertegn bag i Martinis Kina-atlas.¹⁴⁾ Thomas Hyde i Oxford traf en anden missionær der endda havde en kineser med sig. Resultatet blev en del pæne kinesiske tegn i Hydies bøger om orientalske spil og om Persernes religion.¹⁵⁾

Den mest besynderlige figur var Andreas Müller, en tysk præst der havde forset sig paa Athanasius Kirchers „China illustrata“¹⁶⁾ med dens aftryk og oversættelse af Sin An Fu indskriften, et nestoriansk monument fra det 8. aarhundrede, der fornylig var kommet for dagen i Kina. Han udgav en række smaa løjerlige sinologiske skrifter i slutningen af 1600-tallet hvori han bl.a. meddelte at han havde fundet „Nøglen til den kinesiske Skrift“, og tilbød at lære enhver at læse og tale kinesisk, endogsaa smaapiger.¹⁷⁾ En anden amatørsinolog i slutningen af det 17. aarhundrede var lægen Chr. Mentzel i Berlin. Han korresponderede med jesuiten Couplet, lavede et lexikon af ordene i Sin An Fu indskriften og udgav en oversættelse af nogle linier af en kinesisk børnebog.¹⁸⁾

De første alvorlige forsøg paa at skrive lærebøger i kinesisk stammer fra 1730erne. – Gottlieb Bayer var en tysker der havde studeret arabisk og koptisk og havde givet sig i kast med det kinesiske paa Königliche Bibliothek i Berlin hvor man bl.a. havde en missionærordbog. Da han blev kaldet til Peter den Stores nye Akademi i St. Petersborg i 1726 fortsatte han sine studier og udgav i 1730 sin bog „Museum Sinicum“.¹⁹⁾ Den indeholder en kort grammatik, nogle tekster og en ordliste paa 2200 tegn. Grammatikken stammede fra missionærmanuskripter, en del af teksterne var taget fra en jesuitisk Konfucius-udgave der var trykt i Goa, ordlisten var hentet fra Berlinerbibliotekets missionærordbog. Bayers værk er morsomt at læse og beundringsværdigt naar det ses paa tidens baggrund. Men tegnene er daarlige og fulde af fejl, og hele bogen er saa primitiv at ingen kunde lære sig kinesisk ved at studere den.

I Paris arbejdede paa samme tid en professor i arabisk ved navn Étienne Fourmont paa Bibliothèque royale hvor man havde en ret omfangsrig samling af kinesisk litteratur og missionærmanuskripter. Han planlagde at komponere ikke mindre end 5 forskellige slags kinesiske ordbøger og lexica. Det blev til to bøger, „Meditationes Sinicæ“ og „Linguae Sinarum mandarinicæ hieroglyphicæ grammatica“, der udkom faa aar efter Bayers bog.²⁰⁾ Det er nogle ejendommelige værker, skrevet i en forskruet og yderst selvoptaget stil som skal vise at forfatteren ved sin umaadelige flid og skarpsindighed paa egen haand har fundet ud af det kinesiske sprogs fonetik og tegnenes systematik. Det hele gør et uheldigt indtryk i betragtning af at han i aarevis havde en kineser siddende ved sin side, og at han – som det senere har vist sig – i sin Grammatica indskrænkede sig til at kopiere Varos „Arte de la lingua mandarina“, som han maa have troet at eje det eneste eksisterende eksemplar af. Som lærebøger var disse to store værker ganske uegnede. Fourmont havde to elever, Deshauterayes og Deguignes, men de var meget lidt

produktive. Trykte ordbøger fra kinesisk til et europæisk sprog udkom ikke i det 18. aarhundrede.

Det er temmelig sikkert at op til de allersidste aar af aarhundredet var der meget faa eller ingen i Europa – udover de faa hjemvendte jesuiter og de endnu færre missionærer af anden art – der var i stand til at læse en simpel kinesisk tekst. Da Mourier kom hjem til København i 1785 var han sikkert en af de meget faa europæere der kunde tale og læse lidt kinesisk.

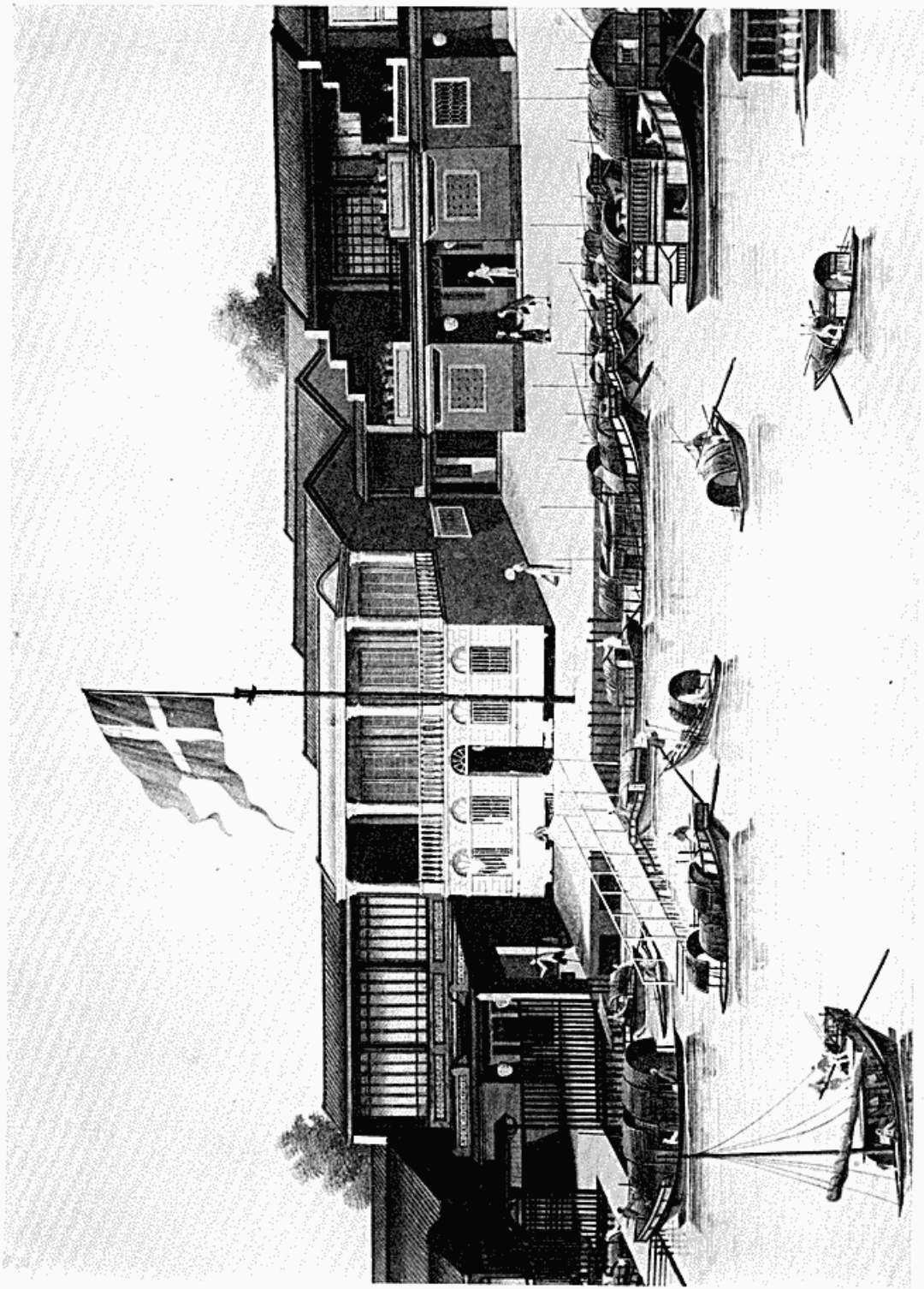
Mourier i Kanton og Macao. Mourier var født i 1746. Han var den yngste søn af præsten ved den fransk-reformerte kirke i København, en indvandret schweizer af fransk afstamning. Hans brødre blev sat til studier. Selv blev han som ganske ung anbragt i Landkadetakademiet, men der blev dog sørget for at han fik undervisning i latin. 17 aar gammel blev han sekondløjtnant. Fra 20 til 22 aars alderen havde han orlov og studerede latin og matematik ved universitetet i Göttingen. I 1768–69 ledsagede han den unge Christian VII paa rejsen til England og Frankrig. I 1770 søgte han sin afsked fra hæren. Samme aar giftede han sig med en datter af en hollandsk købmand der virkede i København, og en uge efter brylluppet rejste han sammen med sin svigerfader til Kina i Asiatisk Kompagnis tjeneste. Han boede i Kanton og Macao – den lille portugisiske koloni 150 km syd for Kanton – i 15 aar, først som „particulær overligger“ d.v.s. privat næringsdrivende, senere som supercargo. Ind imellem foretog han forretningsrejser til Batavia, Manilla og Indien. I 1785 vendte han tilbage til Danmark. Resten af sine dage, til han døde 90 aar gammel i 1836, levede han først som godsejer paa Aagaard i Vestsjælland til 1796 og derefter i København. Han var en fint dannet mand med mange interesser, herom vidner auktionskatalogen over hans efterladte bøger og stik. Under den franske revolution var han meget demokratisk sindet og han hørte til den kreds der hjalp rebellen Malthe Conrad Bruun i hans trængselstid⁴⁾. Blandt hans nærmeste venner og omgangsfæller i København var historikerne Tyge Rothe og Abraham Kall, W.H.F. Abrahamson, lærer i filosofien og de skønne videnskaber ved Landkadetakademiet, samt kritikeren P. Rosenstand-Goiske¹⁰⁾. Det er bemærkelsesværdigt at familien i dødsannoncen (Berl. Tidende 7.1. 1837) omtaler ham som „den saare kundskabsrige Videnskabsmand“, med den tilføjelse at kun de færreste vidste besked med denne side af hans personlighed. Han maa ogsaa have været dygtig i det praktiske liv for han efterlod sig en formue paa ca. 188.000 rigsdaler.

De aar Mourier var i Kina – fra 1770 til 1785 – var Asiatisk Kompagnis blomstringstid. Der udsendtes hvert aar 2–3 skibe og omsattes for millionbeløb. Handelen foregik i Kanton, den eneste by der var aaben for trafik mellem Kina og Europa. Her laa de forskellige landes faktorer, som de kaldtes, udenfor bymuren paa en smal strimmel land paa 300×170 meter langs med Perlefloden. Foruden det danske faktori var der det svenske, det engelske, det hollandske, det spanske (filippinske) og det kejserlige. Faktoriene var kombinerede varehuse, kontorer og beboelseshuse for kompagniets betjente. Mellem de europæiske faktorer laa der enkelte huse der benyttedes af nogle af de velhavende kinesiske Hong-købmænd som havde monopol paa handelen med de fremmede djævl.

Kompagnibetjentene kaldtes overliggende supercargoeer. I det danske faktori boede der paa det tidspunkt 4 eller 5. De fungerede som opkøbere for varer til skibene og havde ogsaa i et vist begrænset omfang mulighed for at drive private forretninger. Samkvemmet mellem europæere og kinesere foregik normalt ved hjælp af de saakaldte lingvister der kunde tale en lille smule pidgin-engelsk. Forholdet mellem europæerne og de kinesiske købmænd var venskabeligt, men det var forbudt og livsfarligt at færdes uden for faktoriernes lille omraade. Selv det indre af Kanton kunde man ikke besøge uden særlig tilladelse og invitation. Kvinder maatte ikke opholde sig i faktoriene. De betjente der havde familie med ud – som fx. Mourier fik det efter nogen tids forløb – maatte have kone og børn anbragt i Macao. I sommermaanederne, fra april til oktober, naar der ingen skibe var paa rheden i Kanton, boede supercargoeerne hos familien i Macao.

De fleste europæere i faktoriene har jo nok lært nogle brokker af Kanton-dialekten under deres ophold derude. Mourier gjorde et alvorligt forsøg paa at lære det officielle mandarinsprog, Nanking-dialekten. Hvor usædvanligt det var, er svært at sige.^{20a)} De fleste kantonkøbmænd var nok „helt og holdent forretningsmænd“, som Mourier siger om en af dem, og der synes ialtfald ikke at foreligge andre vidnesbyrd om forretningsfolks litterære sprogstudier – fraset den ukendte englænder der allerede før 1715 arbejdede paa en oversættelse af romanen Hao Ch'iu

På modstående side: Det danske faktori i Kanton. Detalje af en billedrulle, ca. 1780. Silke, $0,74 \times 8,8$ meter. British Museum (K. Top. CXVI, 33). – De seks faktorer laa paa en smal strimmel land, langs med Perlefloden, udenfor Kantons bymure. Bygningen til venstre for det danske faktori er et toldkontor, den til højre er et af de kinesiske huse der laa mellem de europæiske faktorer. Paa havnepladsen foran bygningerne ser man en europæer hilse paa en kinesisk mandarin.

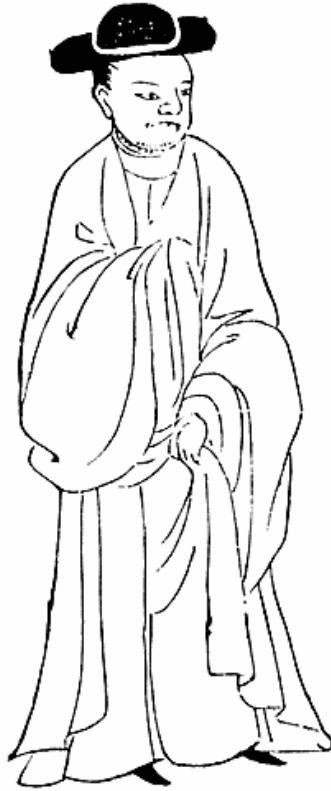

Chuan. Mourier har nok stukket af fra de fleste i etablermenterne ved sin gejstlige oprindelse, sin officersuddannelse, sine studier og sin flersprogede familiebaggrund. Da han kom derud talte han tysk, fransk og hollandsk. Da han kom hjem skal han desuden have været ferm til engelsk, spansk, portugisisk, malaisk – og altsaa kinesisk. Han bevarede sine sproginteresser efter hjemkomsten, tog undervisning i italiensk, læste latin med børn og børnebørn og skal have været stolt af at kunne tale to norske dialekter – samt jysk.

Mouriers kinesiske studier. I sine breve til Klapproth fra 1800 til 1804 omtaler Mourier sit kendskab til kinesisk i beskedne vendinger. Han siger at han har lært at tale den rene Nanking-dialekt ganske godt, men at han ikke har studeret sproget tilbunds. Hvad skriftsproget angaar saa har han ganske vist afskrevet to ordbøger, men lærdommen er mere forblevet paa papiret end i hovedet. Han har læst lidt med sine lærere, men naar han var alene trættes han ved besværet med at finde tegnene i ordbøgerne. Disse udtalelser maa nok ses paa baggrund af at Mourier skriver 15 aar efter sin hjemkomst fra Kina. Den fuldstændige mangel paa et sinologisk miljø i København har naturligvis gjort sit til at han har lagt det kinesiske paa hylden. Det forekom ham nu at have været tidsspilde. – „Han dolerede ofte over den megen tid han havde anvendt paa dette højst vanskelige og særegne sprog, den han ansaa som forødt, medens han med langt mindre umage og i langt kortere tid havde kunnet lære det græske.“⁴⁾ I 1800 da han skriver til Klapproth, har han nok glemt det meste af det kinesisk han engang har kunnet. Han siger om sin kinesiske bogsamling at den ligger og flyder paa gulvet saa kun værker der er beskyttede af deres kartonnerede hylstre har kunnet overleve tjenestepigernes dødbringende gulvsand.

Men Mourier har dog optraadt som lærer i kinesisk omend kun for en kort stund og uden held. I nekrologen nævnes det at P. F. Suhm kraftigt opfordrede ham til at gøre sit kinesisk nyttigt ved at undervise en student deri. Mourier paatog sig opgaven hvad der maaske tyder paa at han har følt sig den voksen. Forsøget mislykkedes dog da „det unge Menneske tabte Hovedet ved den blotte Demonstration eller ved Expositionerne af dette frygtelige Hieroglyf-Sprogs Beskaffenhed.“

Mourier begyndte at tage sprogundervisning kort efter ankomsten til Kina. Hans lærer var Juan Rodriguez da Sylva, en spansk augustiner-munk der havde virket i de sydlige provinser i 16 aar. Han regnedes for en udmærket kender af det kinesiske sprog og havde udarbejdet en estimeret lærebog i kinesisk samt en eller flere ordbøger.²¹⁾ Rodriguez lærte

龍
鬆
廟
僧
圖

Der findes intet portræt af Mouriers lærer, augustineren Rodriguez, men dette billede viser hvordan en augustiner munk saa ud i kinesernes øjne. Fra Ao Men Chi Luch, en kinesisk „Bædeker“ over Macao, ca. 1760. Bibliotheca della Pontificia Università Gregoriana, Rom.

Mourier den vanskelige fonetik og læste nogle tekster med ham, bl. a. nogle af de folkelige Pao Kung æventyr. Han laante ham sine haandskrevne ordbøger til afskrift, Glemonas kinesisk-latinske og en kinesisk-spansk. Mourier nævner ogsaa en anden lærer, en halvstuderet kineser med hvem han læste nogle populære smaabøger.

Hans sprogfærdighed har maaske ogsaa nydt godt af omgangen med kinesiske Hong-købmænd. En af dem, kaldet Chungqua, hvis forretning laa ud til havnepladsen faa skridt fra det danske faktori, blev han saa gode venner med at han efter hjemkomsten til Danmark flere gange fik breve og foræringer sendende fra ham, ja endog hans portræt malet

af en kinesisk kunstner. Mouriers søn lod senere fremstille en kopi af dette maleri og skænkede den til Frederik VI. Den hænger den dag idag i Det kinesiske Lysthus i Frederiksberg Have.²²⁾

Bogsamlingen. I et af brevene til Klaproth har Mourier givet en fortegnelse over de kinesiske bøger han ejede i 1800 og som han skænkede ham. Listen ser saaledes ud²³⁾:

1. T'ung Chien Kang Mu. Speculum universale. 72 chüan [afsnit], 1707
2. Ta Ch'ing Lü Lieh. 24 chüan, 1768. Fourmont, p. 430
3. Wu Pei Tsuan Yao Ch'ien Chi. 22 chüan, 1661
4. Hsün Su I Kuei. 4 bind
5. Hsüan Chin Tzu Hui. 14 bind. Fourmont, Gram. Sin.
6. Sheng Ching Chih Chiai } Missionærskrifter
7. K'ou Che Yüeh Ch'ao }
8. Chin Ku Ch'i Kuan. 40 chüan ÷ 4. Novi et antiqui aevi memorabilia dicta
9. Shih Chi. 130 chüan ÷ 3
10. Chuan Tzu Hui (molesteret)
11. K'ang Hsi Tzu Tien (ukomplet)

Det første værk er Chu Hsis forkortede udgave af Ssu Ma Kuangs store historieværk fra det 12. aarhundrede der udkom talrige gange i aarhundredernes løb. I 1777-85 – altsaa mens Mourier var i Kina – udkom de Maillas franske oversættelse af dette værk.²⁴⁾ – Nr. 2 er en officiel samling af love og dekretter fra 1741. Den kom først i europæisk oversættelse i 1810.²⁵⁾ Henvisningen til Fourmont (her og nedenfor) viser at Mourier i København har benyttet fortegnelsen over kinesiske bøger i Bibliothèque royale der findes i Linguae Sinarum grammatica, men han nævner ikke Fourmonts bøger ved omtalen af sine studier i Kina. – Nr. 3 er den saakaldte Militærklassiker, et stort værk om krigsteknik fra Sung-tiden. Store dele af denne bog var udkommet i fransk oversættelse i 1772.²⁶⁾ – Nr. 4 er muligvis en samling af moralske essays udgivet af en kendt embedsmand ved navn Ch'en Hung-Mou, trykt i 1739-43.²⁷⁾ – Nr. 5 er et kinesisk radikal-leksikon fra 1615 med den mærkelige titel „Ophængt Guld“. – Nr. 6-7 er missionærskrifter, E. Diaz d.y.s Søndagstekster²⁸⁾ og Alenis Svar paa Spørgsmaal.²⁹⁾ – Nr. 8 er den kendte novelle-samling Chin Ku Ch'i Kuan. Et par af historierne fra denne samling forelaa paa Mouriers tid i oversættelse i Duhaldes store kinabog¹¹⁾ og en af disse var igen oversat til engelsk af biskop Thomas Percy.³⁰⁾ –

Til slut kommer ukomplette eller molesterede eksemplarer af Ssu Ma Ch'iens historieværk Shih Chi, en segltegnsordbog og kejser K'ang Hsis leksikon. Et fuldstændigt eksemplar af denne sidste havde han skænket til P.F.Suhm. Denne statelige Hanlin-udgave kom med Suhms bøger til Kgl. Bibl. og der er den endnu.³¹⁾

Fortegnelsen over Mouriers kinesiske bøger har interesse paa flere maader. Det ser ud somom han – maaske paa tilskyndelse af Rodriguez – har søgt at anskaffe sig værker der var velegnede til studiet af kinesisk sprog: lexica og tekster der forelaa i fuldstændige eller delvise oversættelser til et europæisk sprog. Det er ganske vist ikke oplyst om han ejede eller havde adgang til disse oversættelser, men det er jo temmelig sandsynligt at netop saadanne værker fandtes i Macao eller i faktorierne i Kanton. Vi ved ialtfald at han i Kina har læst det første bind af jesuiternes store samleværk „Mémoires concernant l'histoire . . . des Chinois“, for han har skrevet af fra det.³²⁾

Det er bemærkelsesværdigt at samlingen ikke indeholder en eneste af de konfucianske klassikere. Flere af disse forelaa, som Mourier vidste, i oversættelse til fransk eller latin.³³⁾ Grunden til at han holdt sig væk fra den konfucianske kanon angiver han selv: han vidste fra oversættelserne at disse værker var kedelige og fortærskede.

Der er kun to værker man kan undre sig over ikke at finde paa hans liste. Det første er Hao Ch'iu Chuan, den eneste kinesiske roman der fandtes i oversættelse paa hans tid. Den var udgivet af biskop Percy i England i 1760 og kom paa tysk og fransk i 1766 samt paa hollandsk i 1767.³⁴⁾ Denne roman vilde ogsaa have været egnet til sprogstudier, og en kinesisk udgave af denne populære bog kan det ikke have været vanskeligt at faa fat paa i Kanton. Men maaske vidste Mourier at oversættelsen er en stærkt forkortet parafrase. – Det andet er skuespillet Tsou Shih Ku Erh der er oversat i Duhaldes bog¹¹⁾ som Voltaire brugte til sin „L'Orphelin de la Chine“ og som Mourier kunde have læst de første scener af i Holbergs 214. epistel.

Øvelsesbogen. Mouriers kinesiske bibliotek giver os oplysninger om hans interesser, men vi ved ikke hvor meget han har læst af disse bøger. Selv siger han kun at han har læst nogle af historierne i Chin Ku Ch'i Kuan.

Den øvelsesbog han skrev i Kina fortæller os mere om hans sprogstudier. Det er en kladdebog han har brugt hos begge sine lærere. Den indeholder kortere og længere tekster, ordlister og litteraturhistoriske notater.

Til æventyrbogen *Dommer Paos Retssager* som han læste med Rodriguez, findes der 18 sider gloselister med ca. 2000 gloser samt forordet skrevet af. Det ses at han er kommet igennem 18 af historierne.³⁵⁾ Det var nok ogsaa med denne lærer han læste noget af den klassiske skolebog, *Ch'ien Tzu Wen, Tusind-Tegn Bogen*.³⁶⁾ Han har afskrevet de første 128 tegn af denne tekst med kommentarer. I slutningen af øvelsesbogen findes et ukomplet kinesisk-spansk dobbeltord-lexicon, sikkert ogsaa lavet sammen med Rodriguez der maaske har skrevet tegnene for ham. Den indeholder ca. 1500 dobbeltord, ordnet alfabetisk.

Det meste af øvelsesbogen optages imidlertid af tekster han har skrevet med sin anden lærer, den halvstuderende kineser han nævner i sine breve. Med ham har han afskrevet en hel lille bog, en anekdotesamling med titlen „I Hsiao K'ai Hsin“, *En Latter forfrisker Hjertet*, der indeholder 86 smaa historier³⁷⁾. Disse tekster er – ligesom næsten alt andet i bogen – ikke skrevet med kinesiske tegn, men i den dengang gængse jesuitertranslitteration, baseret paa det spanske lydssystem. Tydningen af saadanne tekster er meget besværlig, ofte umulig. En af anekdoterne som har temmelig mange interlineerede oversættelser af enkelte ord er det dog lykkedes at læse, saaledes at man kan faa et indtryk af hvad slags historier det drejer sig om. Det er en lille anekdote om to gerrige der overgaar hinanden i snuhed. Pointen er et ordspil paa betydningen af de to halvdele af et kinesisk tegn³⁸⁾.

En anden længere tekst som han nok har skrevet sammen med sin kinesiske lærer er fra fortællingen om den unge mand Chin Sheng, der forklæder sig som tjenestepige for at naa til sin elskede. Det er en romantisk historie paa vers, af den slags der reciteres af professionelle æventyrfortællere paa gader og i tehuse i Kina den dag idag³⁹⁾.

Bogen indeholder desuden det første kapitel af den historiske roman *Shuo Yüeh Ch'üan Chuan*^{39a)}, en del af et digt og nogle stumper af skuespil, altsammen i translitteration. Der er ogsaa en liste over de kinesiske dynastier og et kort résumé paa fransk af den klassiske kinesiske litteraturs historie, som viser sig at være skrevet ud af det første bind af „*Mémoires concernant l'histoire . . . des Chinois*“³²⁾.

Det eneste der er skrevet med kinesiske tegn er et stykke af en børnebog, *Ju Hsüeh Shih T'ieh*, en lille samling af moralske og lyriske digte som alle kinesiske børn lærte udenad indtil fornylig. Ud for hvert tegn er anført udtale og oversættelse til dansk. Det ses at han har haft besvær

På modstående side: Første side af Mouriers kopi af en kinesisk-spansk ordbog. Kgl. Bibl. (se note 5). Originalens størrelse.

Ca

嗟

且

差

差

Ca

雜

Intorpeccion. stan' voz de apearabo.
s' hui querido

xiu' lao' p' coger animales

chang' tan' intorpeccion voz de apearabo
ut sup. s' xiü' nombre de monte.

miaturar. cosa compuesta o miata
s' se miatura de colores. s' iang' de co-
sas menudas, s' ho' de mercaderias

ta' lai' darle del ojo q' venga. s' luon.
perturbar. hoen' ca' cosa rebuelta.

hiáo' y' sin' id. s' xiü' y' s' chiü' mo-
rar mezcladas. s' hio' aprehender con
miatura. hoen' ca' tie' embullador.

comprimirse ad' inviam. apretarse

rodear. ir dando bueltas.

angustias. apretado de angustias. a' flegido

rodar. ir dando bueltas. numero de
bueles. yé' que ca' la buelta de una luna.

gustar. comer como los peces.
de menear con los dientes. s' huié' cere-

monia o juramento q' hacen quando se juntan
p' hacer algun daño; se rancan sangre de la
boca o labio.

fregar. s' ien' luy' limpiarre las lagrimas
s' xan' ciing' limpiar fregarbo.

Examinar. investigar. Sing' considerar.
examinar' muchisimo.

murmuraciones

chung' xeu' huién' ü'. cao' clamor de muchos
palo p' colgar la bandera.

plantar. transplantar arboles. s' ai' q'
cultivar foie' o moraltes s' ho' plantar
flores

admiraçion. exca'macion. ta' ven' o' excol.
lente pregunta! s' cing' ming' resplandor
de la luna post' triduum. principiar.
miaó' s' excolente cosa!

calamidades. s' ho' advertidades. chao' s'
lan' ho' acercarse el mismo a los peli-
gro. ho' incendio. xiü' s' urienda
cion. s' nah' y' iang' calamidades.

Ca

擦

察

察

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

雜

med det poetiske sprog, for midt i teksten er der indføjet: „Hidindtil har det sammenhæng, men det følgende har ingen“. ⁴⁰⁾

Ordbøgerne. De ordbøger Mourier afskrev siger naturligvis først og fremmest noget om flid og udholdenhed. Den kinesisk-spanske som vi har, er paa 760 sider og indeholder ca. 10.000 ord, alfabetisk ordnet. Ved næsten hvert tegn er der foruden oversættelsen anført en række ordkombinationer og særlige udtryk.⁵⁾ Den kinesisk-latinske ordbog, ordnet efter radikaler, som han laante Klaproth i 1800, var af omtrent samme omfang. Det var den berømte Han Tzu Hsi I, sædvanligvis kaldet Glemonas Ordbog som var komponeret af en italiensk franciskaner ved navn Brollo fra Glemona (eller Gemona) i slutningen af det 17. aarhundrede. Den regnedes for det bedste kinesiske lexikon og findes i afskrifter paa adskillige biblioteker i Europa.

I 1804 var det som nævnt endnu ikke lykkedes Mourier at faa dette manuskript tilbage, og vi ved ikke om han nogensinde fik det. Korrespondancen mellem ham og Klaproth ophører i 1804. Aaret efter rejste Klaproth med grev Golovkin fra Moskva paa en mislykket delegationsrejse til Peking. Klaproth blev i 10 maaneder i Irkutsk hvor han studerede kinesisk og lagde sig efter mongolsk og manchu. Da han kom tilbage blev han gjort til „Extraordinær Akademiker“ i St. Petersborg, men vendte tilbage til Berlin i 1812. I de følgende aar fortsatte han sine orientalske studier i Tyskland. Fra den tid stammer hans eget eksemplar af ordbogen Han Tzu Hsi I. Det findes nu i British Museum som erhvervede det i 1840 paa den store auktion efter Klaproths død. Det er et meget smukt skrevet, fint indbundet manuskript. Paa ryggen læses: „Auctum et emmendatum [ab] J. Klaproth“. Foran i bogen staar der: „Je me sers de ce dictionnaire depuis 1811“, og bag i bogen læser man: „Concordantiam totius operis ad finem perduxi Dresdae, d. 15 Sept. 1813. Fervente Gallico Marte“.⁸⁾

Vi ved at Klaproth senere ejede flere eksemplarer af Han Tzu Hsi I. Om han i 1813 havde andre end Mouriers haandskrift ved vi ikke, men det kunde se ud somom hans ordbog i British Museum i det væsentlige er en kopi af Mouriers eksemplar. Indstrøet i teksten findes nemlig en del ordforklaringer paa dansk, skrevet af den samme udmærkede kopist som har skrevet resten af teksten. De er i gotisk skrift og det ses let at de er afskrevet af en der ikke forstaar dansk.⁴¹⁾ „Auctum et emmendatum“ gaar maaske kun paa de forholdsvis faa ordforklaringer der ses at være tilføjet efter at kopien er afsluttet – det er Klaproths egen haandskrift.

Han Tzu Hsi I blev udgivet i Paris i 1813⁴²⁾ som den første trykte

Xen kuan csién coó tilkommer det mig at sitte (Eders Nærværelse)

Fra Klaproths kopi af ordbogen Han Tzu Hsi I. British Museum (se note 8 og 41). Den danske tekst der forekommer hist og her viser at kopisten har haft et dansk forlæg – sandsynligvis Mouriers exemplar. Sætningen „tilkommer det mig at sitte (Eders Nærværelse)“ viser at han ikke har forstået de danske ord. Forstørret.

kinesisk-europæiske ordbog. I 1819 udsendte Klaproth et stort og meget kritisk supplement til denne udgave.⁴³⁾ Ved udarbejdelsen af dette supplement har han nok haft god brug for Mouriers eksemplar.

Vi ved ikke om Mourier fulgte Klaproths senere skæbne og om han senere igen henvendte sig til ham for at få sin ordbog tilbage. Klaproth flyttede i 1816 til Paris på en pension fra kongen af Preussen og levede der til sin død i 1835 som et meget skrivende og meget frygtet medlem af det nye Société asiatique. Men da var Mourier i 70erne og 80erne.

Bidrag til Asiatisches Magazin. Korrespondancen mellem den 17-årige Klaproth og den 54-årige Mourier i århundredets begyndelse førte til et kortvarigt samarbejde. Klaproth må have opfordret Mourier til at bidrage til det orientalistiske tidsskrift han var i færd med at starte, og Mourier accepterede tilbudet. Dette tidsskrift der indeholder Mouriers eneste sinologiske publikationer, udkom i 12 hefter i 1802, skrevet af „eine Gesellschaft Gelehrten“ og udgivet af den unge orientalist in spe.⁹⁾ Det meste af indholdet er oversættelser til tysk fra engelske eller franske oversættelser af indiske og kinesiske tekster – Bhagavadgîta, Chou King, o.l. Klaproths bidrag er en række små afhandlinger om Kinas og Centralasiens geografi og kultur samt en større oversigt over den kinesiske litteratur. Mourier optræder med 3 små „Briefe aus Kopenhagen“. Han introduceres saaledes: „Der Verfasser hat sich lange Zeit in China aufgehalten und erzählt als Augenzeuge“. To af brevene er anonyme, det tredje er underskrevet PFM.

Det første brev hedder „Über die Musik der Chinesen“. Det handler mest om kinesisk opera og giver en livlig skildring af opførelser han har overværet i Kanton. Der er et interessant résumé af handlingen i en lille „operette“ der særligt har tiltalt ham. Det andet består hovedsagelig i en diskussion af en bog der optog Mourier meget, Pauws „Recherches philosophiques sur les Égyptiens et les Chinois“ fra 1773.⁴⁴⁾ Dette løjerlige værk der var komponeret af en hollandsk litterat, havde vakt furore ved sin ganske ubeherskede kritik af den hele kinesiske kultur og sine voldsomme angreb på jesuiternes kinabeskrivelser. Mourier

paaviser at Pauw overdriver, men mener dog at han kan læses med fornøjelse og udbytte. Det tredje brev indeholder beskrivelser af buddhistiske munke og buddhistiske ceremonier som han ikke har faaet noget sympatisk indtryk af.

I tidsskriftet findes ogsaa et lille fragment af et kinesisk skuespil „Klinkeren“. Det anføres ikke at det er „aus Kopenhagen“, men stilen minder om Mouriers, indledningen synes delvis at være i „Augenzuge“-stil og navnene paa de optrædende personer er anført med samme translitteration og toneangivelser som vi kender fra Mouriers øvelsesbog der iøvrigt som anført indeholder fragmenter af (andre) kinesiske skuespil.⁴⁵⁾

Mouriers navn forekommer i en fodnote i tidsskriftet (bind 2, p. 81) hvor Klapproth anfører at han ejer K'ang Hsi's lexicon og to eksemplarer af ordbogen „Tse Goey“ som hans ven Mourier i København har skænket ham. Den første maa være Mouriers tidligere omtalte ukomplette exemplar. De to andre kan være Ophængt Guld-ordbogen Hsüan Chin Tzu Hui og segltegnsordbogen Chuan Tzu Hui som figurerer paa Mouriers bogliste. Den sidste findes i auktionskatalogen over Klapproths bøger.²⁾ Et andet sted (bind 1, p. 201) omtaler han sit exemplar af Ssu Ma Kuangs historieværk i 72 bind. Det er nok ogsaa Mouriers.

Endelig findes et udtog af et brev fra Klapproth til en Hr. M. Det er øjensynligt et svar paa et brev fra Mourier hvori denne har udtalt sig nedsættende om englænderen J. Hagers bog: „An Explanation of the Elementary Characters of the Chinese“ (1801). Klapproth bebrejder ham først ironisk at han ikke værdsætter Hagers lærdom, og raillerer dernæst over den dybe uvidenhed som denne forfatter har røbet i sin nye publikation, pragtudgaven af „Monument de Yü“ (1802).

De oplysninger vi har om Mouriers læreaar i Kina, fortegnelsen over hans bibliotek, hans lexika og hans øvelsesbog viser med hvilken energi han i sin ungdom gik op i sine sinologiske studier. Øvelsesbogen bærer tydeligt spor af et ikke helt ringe kendskab til sproget.

Han maa have været en habil amatorsinolog da han kom hjem i 1785 – han har sikkert haft lige saa gode forudsætninger for at drive sinologi som de par stykker der kaldtes sinologer i Europa dengang. Men det blev ikke til noget. Han var alt for isoleret i København, og i det hele taget var der ikke megen interesse for udviklingen af dette studium i Europa. Han naaede kun lige at staa hos ved den seriøse sinologis fødsel omkring aarhundredskiftet. Paa det tidspunkt var han allerede ikke helt ung længer. Vi ved at han fulgte med i de første tegn paa et sinologisk gennembrud, men vi ved ikke om han bemær-

kede de afgørende begivenheder: Rémusats udnævnelse til professor i kinesisk ved Collège de France i 1815 og hans kinesiske grammatik fra 1822.⁴⁶⁾

Mouriers stillingtagen til den kinesiske litteratur er interessant. Den højtidelige „klassiske“ litteratur afviste han som kedelig. Paa dette punkt afspejler han præcist tidsaanden. Men han stiftede bekendtskab med en anden verden der optog ham mere: den „populære“ litteratur – noveller, anekdoter, folkelige romaner og skuespil, altsammen ting som endnu var praktisk taget ukendt i Europa.

Hans baggrund for en bedømmelse var en levende interesse for tidens kunst og litteratur. Han musicerede og tegnede og læste med begejstring sine digtere: Ewald, Goethe og Pope.

Man mærker i hans breve at den „populære“ kinesiske litteratur har gjort et vist indtryk paa ham. Særligt voldsomt synes det ikke at have været, og det er forstaaeligt. Han har øjensynligt ikke kendt det eneste prosamesterværk fra tidligere tider, den store roman de mœurs Ching Ping Mei. Fra sin isolerede udsigtspost i faktorerne og med sine begrænsede kundskaber har han sikkert ikke haft chancer for at opdage Wus beundringsværdige satiriske roman „De lærde“ der udkom i disse aar, endnu mindre Tsaos „Drømmen om det røde værelse“, blomsten af den kinesiske prosalitteratur, der var begyndt at cirkulere i haandskrifter i de aar han var i Kina.

Men den slags værker, som vi i dag kan se er Kinas vigtigste bidrag til verdenslitteraturen, groede faktisk ud af de fattigere arter af den folkelige litteratur som Mourier lærte at kende derude og som han siger „ikke var uden et vist salt“.

NOTER

¹⁾ Trykt i *Mélanges Charles de Harlez*, Leiden 1896, p. 239–250. – ²⁾ Brevene solgtes paa auktionen over Klaproths bibliotek i 1840. De er anført i *Catalogue des livres composant la bibliothèque de feu M. Klaproth*. Paris 1839, I. partie, no. 738 som „Un recueil de lettres adressées à M. Klaproth par M. Mourier et datées de Kopenhague 1801 à 1803, relatives à la philologie chinoise. In-4°, br. Elles sont en allemand, autographes et signées“. Brevene blev købt af en antikvarboghandler for 30 frs. Da Cordier senere erhvervede dem, var de i mellemtiden blevet indbundet sammen med „diverses pièces de Montucci, Kurz, etc.“. Cordiers bogsamling blev solgt til antikvarboghandleren Goetner i Paris efter hans død i 1925. Der blev ikke lavet nogen salgskatalog over samlingen. Bogen med Mouriers breve er solgt, og det er ikke lykkedes at finde ud af dens senere skæbne. – ³⁾ H. Cordier: „Un orientaliste allemand: Jules Klaproth“ trykt i *Comptes rendus des séances de l'Académie des inscriptions et belles-lettres*, Paris 1917, p. 297–308. – ⁴⁾ C.A.D.Mourier: „Afdøde Kapitain Peter Povl Ferdinand Mouriers Levnetsomstændigheder“ trykt i „Søndagen“,

et tillægsblad til „Dagen“, Kbh., 26.2.1837, og „Kort Characteristik af afdøde Kapitain Peter Povl Ferdinand Mourier“, sammesteds, 5.3.1837. – ⁵) Kgl. Bibl., Ny kgl. Samling, 140, tvær-8°, halvlæderbind fra 1850erne, rygtitel: Dictionarium Sinico-Hispanicum. 380 blade, første halvdel 16 × 20 cm, anden halvdel 17 × 21,5 cm. Papiret kan paa basis af vandmærkerne henføres til tiden kort efter midten af det 18. aarhundrede. En del af det stammer fra det hollandske firma J. Honig & Zoonen. Intet titelblad. Den skrivendes navn er ikke anført. (Se s. 137.)

⁶) Kgl. Bibl., Ny kgl. Samling, 139, 8°. „Dictionarium Latino Sinicum editum à R. P. Fr. Joanne Antonio Rodriguez, Ordinis Eremitarum S. P. H. Augustini, Missionario Apostolico in Provincia Cantonensii Imperii Sinensis“. Pergamentbind. Rygtitel: Dictionarium Latino Sinicum. 87 blade, 16,5 × 11,4 cm. Der kendes øjensynligt ikke andre eksemplarer af dette manuskript. Det mangler i Cordiers Bibliotheca Sinica, Paris 1904–1922 og i R. Streits Bibliotheca missionum, Aachen, 1931. – ⁷) Kgl. Bibl., Østas. Afd. Kin. 650, 4°. „Ms. med kinesiske gloser og øvelsesfortællinger“. Halvlæderbind. Rygtitel: Varia. 110 blade, 28 × 20 cm. Papiret er fra J. Honig & Zoonen. Den skrivendes navn er ikke anført. Anekdoter-samlingen „En Latter forfrisker Hjertet“ er nævnt med denne titel og den kinesiske i et af brevene til Klapproth. Foruden de omtalte tekster findes en tuschtegning: et klassicistisk ynglingehovede. Vedlagt bogen findes et manuskript med samme haand paa 3 folioblade (Vandmærke: KLIPPAN, bikube, 1814 fra den kendte skaanske papirmølle). Det er en række meget løst komponerede noter om kinesiske forhold: hæren – den store mur – krudt og kanoner – adel – kejserens rituelle plojning – papirfabrikation – de tre religioner – laktræer – jesuiter. – ⁸) Han Tsu Si Y, juxta clavium ordinem, auctum et emmendatum [ab] J. Klapproth. British Museum, Add. 11709. 422 blade, 24 × 19,5 cm. – ⁹) Asiatisches Magazin, hrsg. von J. Klapproth, Weimar 1802. – ¹⁰) Optegnelser af lægen C. A. D. Mourier (1867–1911), i familieej.

¹¹) J. B. Duhalde: Description géographique, historique, chronologique, politique et physique de l'empire de la Chine et la Tartarie chinoise. Paris 1735. – ¹²) Confucius Sinarum philosophus . . . latine exposita, studio et opera Prosperi Intorcetta et aliorum, Paris 1687. – ¹³) F. Varo: Arte de la lengua mandarina, Kanton 1703. – ^{13a}) Quéatif & Echard: Scriptores ordinis Prædicatorum, II, Paris, 1721, p. 714 f. – ¹⁴) M. Martinus: Novus Atlas Sinensis, vol. 6 af Blaeus Atlas, Amsterdam 1655. – ¹⁵) Th. Hyde: De ludis orientalibus libri duo, Oxford 1694 og Historia Religionis veterum Persarum, Oxford 1700. – ¹⁶) A. Kircher: China illustrata, Amsterdam 1667. – ¹⁷) A. Müller: Opuscula nonnulla orientalia, Frankfurt a. d. O. 1695. – ¹⁸) Chr. Mentzel: Kurtze Chinesische Chronologia. Berlin 1696. – ¹⁹) Theophilus Sigefridus Bayer: Museum Sinicum, St. Petersborg 1730. – ²⁰) Stephanus Fourmont: Meditationes Sinicæ, Paris 1737 og Linguae Sinarum mandarinicæ hieroglyphicæ grammatica duplex, Paris 1742. – ^{20a}) Barrow der var medlem af Lord Macartneys ambassade til kejseren af Kina i 1792–94, skriver at de europæiske købmænd i Kanton ganske negligerer studiet af kinesisk. Han tilføjer at den flid og udholdenhed som kræves hertil, vel iøvrigt næppe kan ventes hos folk der sidder i stillinger som næsten med sikkerhed vil indbringe dem en formue i løbet af et vist antal aar. (J. Barrow: Travels in China, London 1804.)

²¹) J. A. Rodriguez, 1727–1780. Han var i Kina fra 1754 til 1780. (B. Martinez: Historia de las misiones Agustianas en China, Madrid 1918, p. 71–78 og R. Streit: Bibliotheca missionum, vol. 7, Aachen 1931, p. 350.) – ²²) Gengivet i Kay Larsen: Den danske Kinafart, Kbh. 1932, p. 74–75. – ²³) De kinesiske titler er her omskrevet til Wade-systemet. Cordier anfører i fodnoterne titlerne med kinesiske tegn. Disse maa

sikkert have staaet i brevene. — ²⁴) Histoire générale de la Chine, trad. du Tong Kien Kang Mou par le feu P. de Mailla, publ. par Grosier, Paris 1777-85. — ²⁵) G. T. Staunton: Ta Tsing Leu Lee, London 1810. — ²⁶) Art militaire des Chinois, trad. par Amiot, publ. par Deguignes, Paris 1772. — Genoptrykt i Mémoires concernant l'histoire . . . des Chinois, vol. 7, Paris 1782. — ²⁷) A. W. Hummel: Eminent Chinese of the Ch'ing Period, vol. 1, Washington 1943, p. 86: Ch'en Hung Mou (1696-1771), udgiver af værker om moral og opdragelse, bl. a. en bog med titlen Hsün Su I Kuei. Nogle af disse essays er oversat i E. Morgan: A Guide to Wenli Styles and Chinese Ideals, London 1912. — ²⁸) E. Diaz (1574-1659), jesuitermissionær. Skrev mange traktater paa kinesisk. Sheng Ching Chih Chia i udkom i 1636 men optryktes mange gange senere. Se H. Bernard: Les adaptations chinoises d'ouvrages européens, i Monumenta Serica, vol. 10, 1945, no. 264. — ²⁹) G. Aleni (1582-1649) og A. Rudomina (1594-1632), jesuitermissionærer. K'ou Che Yüeh Ch'ao udkom i 1640, ofte senere genoptrykt. Se H. Bernards liste, no. 296. — ³⁰) T. Percy: The Matrons. Six Short Histories, London 1762.

³¹) K'ang Hsi Tzu Tien, Kgl. Bibl., Kina nr. 193. — ³²) Mémoires concernant l'histoire, les sciences, les arts, les mœurs, les usages, etc. des Chinois, par les missionnaires de Peking, I-XVI, Paris 1776-1814. — ³³) Le Chou King, trad. par Gaubil, revu et corrigé par de Guignes, Paris 1770. — Se ogsaa Note 11, 12, 32. — ³⁴) Hao Ch'iu Chuan, kinesisk roman, sandsynligvis fra Ming-dynastiets sidste tid. Den blev oversat af en mand i det engelske ostindiske kompagnis tjeneste i begyndelsen af det 18. aarhundrede. Denne oversættelse blev udgivet af T. Percy i 1761 under titlen „Hau Kiou Chooan, or the Pleasing History“. Oversættelser til andre sprog fra Percys udgave, se M. Davidson: A List of Published Translations from Chinese into English, French or German, Part 1, Ann Arbor 1952, p. 4. — ³⁵) Pao Kung An, eller Lung T'u Kung An, kinesisk folkebog fra Ch'ing-dynastiet eller tidligere om Dommer Paos æventyrlige bedrifter. De første 6 i gloselsten er nr. 1-6 i den moderne Hongkong-udgave fra Kwong Chi Book Co. — Første oversættelse af en af historierne til et europæisk sprog var i 1839. Se M. Davidson, note 34.

³⁶) Oversat første gang i Report of the Anglo-Chinese College, Malacca 1831. — ³⁷) I Hsiao K'ai Hsin (Wade). Der er ingen tvivl om at det drejer sig om en bog, for titlen anføres med tilføjelserne „Dette er bogens titel“ og ordene „Sin Siuen — ny valgt/samlet“. Bogens forord med angivelse af trykkeaar (ikke bestemt) er afskrevet. Det har imidlertid ikke været muligt at identificere denne bog. — ³⁸) Den ene gerrige inviterer den anden paa „det halve af Lu“. Det viser sig at være et tarveligt fiskemaal-tid. Senere byder den anden ogsaa paa „det halve af Lu“. Det er et tomt bord under aaben himmel. Lu betyder taabe, og er ogsaa navnet paa Konfucius' hjemegn, men tegnet Lu er sammensat af tegnene for „fisk“ og „sol“. — ³⁹) Moderne udgave: „Chin Sheng T'iao Ho“, Wu Kuei T'ang forlaget, Hongkong. Mrs. K. P. K. Whitaker, School of Oriental and African Studies, London, og Mr. E. D. Grinstead, British Museum, har venligst hjulpet mig med identifikationen af denne og de næste to tekster. — ^{39a}) En meget populær roman af Ch'ien Ts'ai fra Ming-dynastiet. Den handler om den tapre general Yüeh Fei fra det 12. aarhundrede, en af de berømteste heltefigurer i Kinas historie. — ⁴⁰) En europæisk oversættelse er trykt i Chinese Repository, vol. 4, p. 287, 1835. Begyndelsen og slutningen mangler i manuskriptet, øjensynligt fordi det yderste af 3 læg har manglet ved indbindingen.

⁴¹) Side 41 læses følgende: „Xen Kan C sien Cso. Tilkommer det mig at sitte (Eders Nær væ = relse)“. Der mangler et „i“ og bindestregen i ordet Nær værelse, der

viser at ordet har været delt ved slutningen af en linie, er forstaaet som et (ligheds) tegn. – Side 44 læses: „Kiao Heng, et høfligt svar paa en gratulation, nemlig = det er ufortient, d.e. Lybbe“ (for Lykke). ⁴²⁾ Dictionnaire chinois, français et latin, publié . . . par M. de Guignes, Paris 1813. – ⁴³⁾ J. Klaproth: Supplément au Dictionnaire chinois-latin du P. Basile de Glemona, Paris 1819. – ⁴⁴⁾ Mr. de P. *** (Cornelius de Pauw): Recherches philosophiques sur les Égyptiens et les Chinois, Berlin 1773. – ⁴⁵⁾ Pu Kang, der Topfflicker. – Et lidt større fragment af dette skuespil tryktes i en anden oversættelse i Chinese Repository, Kanton 1838, p. 575–579. – ⁴⁶⁾ A. Rémusat: Éléments de la grammaire chinoise, Paris 1822.

⁴⁷⁾ Fortegnelse over en betydelig og velconditioneret Samling Bøger . . . og nogle Bøger i det chinesiske Sprog . . . saaog . . . Haandtegninger og Kobberstykker m. m. tilhørende afgangne Capitain P. P. F. Mouriers og Frues Stervbo . . . Kbh. 1837. – Auktionskatalog over bøger (3558 numre) samt tegninger og kobberstik (321 numre). Hovedparten af bogsamlingen falder indenfor emnerne sprog, geografi, rejsebeskrivelser, politik samt skønlitteratur paa dansk, tysk, fransk, engelsk og latin. Der er mange værker med tilknytning til orienten. Af egentlige kinabøger findes 13, som her skal anføres i kronologisk orden med angivelse af katalognummer og henvisning til Cordiers Bibliotheca Sinica, 2. éd. Paris 1904–08. – 1. A. Semedo: Histoire universelle du grand royaume de la Chine. Paris 1645 (Nr. 3535. Cordier 24). – 2. [Adam Preyel:] Artificia miranda in Sina & Europa. Frankf. a. M. 1655 (Nr. 732. Latinsk original til Cordier 25, Abentheur.) – 3. J. Nieuhof: Die Gesandtschaft der Ost-Indischen Gesellschaft in den Vereinigten Niederländern, an den Tartarischen Cham . . . Amsterdam 1669 (Nr. 57. Cordier 2346). – 4. A. Kircher: La Chine illustrée. Amsterdam 1670 (Nr. 21. Cordier 26). – 5. L. Le Comte: Nouveaux mémoires sur l'état présent de la Chine. Paris 1701 (Nr. 3149–50. Cordier 40). – 6. T. S. Bayer: Museum Sinicum. Sect. Petersborg 1730 (Nr. 1371. Cordier 1658). – 7. J. B. Duhalde: The General History of China. London 1741 (Nr. 978–81. Cordier 50). – 8. V. de Brunem [= Joseph Jouve]: Histoire de la conquête de la Chine . . . Lyon 1754 (Nr. 2245. Cordier 629). – 9. P. Osbeck: Reise nach Ostindien und China. Rostock 1765 (Nr. 418. Cordier 2097). – 10. [P. M. Cibot]: Lettre de Pékin, sur la génie de la langue chinoise . . . Bruxelles 1773 (Nr. 3536. Cordier 1735). – 11. [C. de Pauw]: Recherches philosophiques sur les Égyptiens et les Chinois. Berlin 1773 (Nr. 2933–34. Cordier 572). – 12. Denkwürdigkeiten von Sina aus der sittlichen und natürlichen Geschichte dieses Reiches. Aus dem Französischen. Leipzig 1783 (Nr. 678. Ikke i Cordier). Oversættelser fra Lettres édifiantes et curieuses écrites des Missions étrangères. Nouvelle édition. Paris 1780–83. Cordier 930. – 13. G. Staunton: Voyage dans l'intérieur de la Chine . . . par Lord Macartney . . . Paris 1798 (Nr. 2031–33. Cordier 2384). Desuden findes Rodriguez's ordbog (Nr. 3537a) (se note 6) samt et „Lexicon fra Chinesisk til Portugisisk (Manuscript, sjelden)“ (Nr. 3538–39). Hvis dette er identisk med Mouriers kinesisk-spanske ordbog (se note 5) maa den have foreligget i to bind ved auktionen og maa senere være blevet indbundet i et bind. Dette kan passe med at papiret i det nuværende bind er en hel del mindre i den første halvdel end i den sidste. – Endelig findes „En chinesisisk Ordbog (rar)“ (Nr. 3537b) og „En chinesisisk Bog (rar)“ (Nr. 3540). – Øvelsesbogen (se note 7) og Asiatisches Magazin (se note 9) forekommer ikke i katalogen.